

Tekst 1

De misdaadparadox

(1) Stel, je woont in een grote stad en bent een jaar of 25. Je rekent er niet op, maar je weet dat het een keer kan gebeuren: je fiets wordt gestolen, er
5 wordt bij je ingebroken of je wordt op straat beroofd en zelfs bedreigd met een mes. Als het jou gebeurt, ben je geschokt over hoe erg het is. De impact is onverwacht groot en de klap
10 ijlt lang na. Maar je bent er niet verbaasd over dát het is gebeurd. Of, stel, je bent zestig en je woont in een boerderij op het platteland. De deur zit meestal niet op slot. Je kent iedereen
15 in het dorp. En dan wordt er ingebroken. Je bent geschokt: iemand is in je huis geweest en heeft aan je spullen gezeten. De impact is groot. Maar daarbij komt dat je er verbaasd over
20 bent dát het is gebeurd.

(2) De criminaliteit in Nederland daalt al jaren. Toch voelt een meerderheid van de bevolking zich onveiliger dan tien jaar geleden. Hoe is dat te ver-
25 klaren? Naarmate er minder criminaliteit is in je omgeving, neemt de tolerantie af voor wat er gebeurt. Zo beschrijven criminologen de 'veiligheidsparadox'. Die paradox werd
30 in 2002 in het boek *De veiligheids-utopie* beschreven door criminoloog Hans Boutellier. De paradox verklaart hoe het kan dat het volgens de cijfers al jaren veiliger wordt in Nederland,
35 maar dat mensen zich niet veiliger voelen.

(3) Criminaliteit en veiligheid zijn geen statische begrippen. Ze veranderen en zijn onderhevig aan modes. In de jaren
40 vijftig en zestig werd nog actief opgetreden tegen souteneurs en uitbaters van bordelen. Vanaf 2000 kun je in Nederland legaal een bordeel runnen. Het omgekeerde geldt voor de verkoop

45 van paddo's. Tien jaar geleden werden overal in het land smartshops geopend die legaal hallucinogene paddenstoelen konden verkopen. Maar sinds de minister voor Gezondheidszorg in
50 december 2008 het paddoverbod heeft ingevoerd, is het verkopen ervan strafbaar. Ook de beleving van criminaliteit verandert. Veroorzaken scheldende hangjongeren overlast of bedreigen ze
55 buurtbewoners?

(4) Vrijwel dagelijks worden cijfers gepubliceerd over misdaad, gedetineerden en recidive. Er zijn echter slechts enkele langlopende onder-
60 zoeken naar criminaliteit die iets zeggen over structurele ontwikkelingen. Misschien wel de belangrijkste is de slachtofferenquête. Sinds 1980 vraagt het Centraal Bureau voor de
65 Statistiek (CBS) mensen of zij het afgelopen jaar te maken hebben gekregen met criminaliteit. "De introductie van die enquête is symbolisch voor een verandering in het denken
70 over criminaliteit", zegt Bert Berghuis, raadadviseur bij het ministerie van Justitie. Hij verzamelt en analyseert al decennia criminaliteitscijfers. "Tot het midden van de jaren zeventig was er
75 eigenlijk heel weinig aandacht voor slachtoffers van criminaliteit. De dader was altijd het uitgangspunt: die moest opgepakt en gestraft of behandeld worden. Het slachtoffer stond daar
80 helemaal buiten." Nu hebben slachtoffers spreekrecht in de rechtszaal. Maar de introductie van de slachtofferenquête markeert niet alleen een kentering in het denken over crimi-
85 naliteit. Bijna dertig jaar na de introductie zijn deze gegevens een belangrijk uitgangspunt voor beleidsmakers en wetenschappers. De politie baseert

er deels haar prioriteiten op, en voor
90 wetenschappers zijn deze cijfers vaak
het beginpunt van onderzoek.
(5) Toeval of niet, het jaar na de moord
op Pim Fortuyn¹⁾ in 2002 beginnen de
criminaliteitscijfers in Nederland te
95 dalen. Steeds minder mensen zeggen
tegen de enquêteurs van het CBS dat
ze slachtoffer zijn geweest van lichte
of zware criminaliteit. De criminaliteits-
cijfers zijn inmiddels zelfs gedaald tot
100 ver onder het niveau van 1980, toen
men voor het eerst grote groepen
mensen enquêteerde. Als je aan
mensen vraagt of het in Nederland
veiliger is dan tien jaar geleden, blijkt
105 echter dat een meerderheid van de
bevolking zich in Nederland onveiliger
voelt. De cijfers over het onveiligheids-
gevoel zijn weliswaar ook gedaald en
liggen nu op het laagste niveau sinds
110 1991, maar nog altijd denkt meer dan
de helft van de Nederlanders dat het
hier onveiliger wordt.
(6) Ook de politiecijfers (de aantallen
aangiftes) lijken het beeld te beves-
115 tigen dat de criminaliteit sinds een piek
in 2002 daalt. “Dat kan een indirect
gevolg zijn van de moord op Pim
Fortuyn”, zegt onderzoeker Roel
Jennissen van het WODC, het onder-
120 zoekscentrum van het ministerie van
Justitie. Na de parlementsverkiezingen
van 2002 kwam er veel aandacht voor
blauw op straat, op managers bij de
politie werd gekort en in een stad als
125 Rotterdam werd veiligheid topprioriteit.
(7) Maar bij alle cijfers die wijzen op
een afname van criminaliteit, zijn kant-
tekeningen te maken. Zo schieten
slachtofferenquêtes op een belangrijk
130 punt tekort: allochtonen en jongeren
doen er minder vaak aan mee. ‘Onder-
rapportage’ noemen criminologen dat.
Een groot deel van de criminaliteit
komt in geen enkele statistiek terecht,
135 doordat mensen denken dat het geen
zin heeft aangifte te doen. Of doordat
de criminaliteit door niemand anders

dan andere criminelen wordt opge-
merkt. Criminelen die elkaar onderling
140 belazeren, doen geen aangifte. Maar
ook de gegevens die er wel zijn, zijn
niet altijd makkelijk te interpreteren,
vertelt Ido Weijers, bijzonder hoog-
leraar jeugdrechtspleging aan de
145 Universiteit Utrecht. Hij doet onder-
zoek naar jeugdige veelplegers in
Utrecht. “De verdeling van geweld in
categorieën is subjectief. Waar ligt de
grens tussen een klap geven en mis-
150 handelen? Die is voor iedereen anders
en speelt dus een rol bij de inter-
pretatie van informatie uit slachtoffer-
enquêtes.”
(8) Uit alle cijfers komt één ding helder
155 naar voren. De gevoelens van onveilig-
heid worden vooral veroorzaakt door
jongeren en geweld op straat. Uit
onderzoek van TNS NIPO uit 2008
blijkt bijvoorbeeld dat agressie, zinloos
160 geweld, jeugd en hangjongeren het
meest worden genoemd als redenen
voor het toegenomen gevoel van on-
veiligheid. Die gevoelens zijn niet
irreëel en hebben zeker niet alleen te
165 maken met afgenomen tolerantie. “Als
je wat preciezer kijkt naar de aangiftes
bij de politie”, zegt Jennissen van het
WODC, “blijkt dat de algehele daling
van criminaliteit vooral komt door de
170 afname van het aantal inbraken en
diefstallen (vermogensdelicten).” Daar-
voor zijn drie logische verklaringen:
auto’s en woningen zijn steeds beter
beveiligd – mensen nemen autoradio
175 en TomTom mee de auto uit –, het
aantal heroïneverslaafden is gedaald
en, meer recentelijk, veelplegers
worden strenger gestraft.
(9) Maar tegenover het dalend aantal
180 diefstallen en inbraken staat een
stijgend aantal meldingen van geweld.
En juist het gebruik van geweld schokt
de samenleving en geeft burgers een
onveilig gevoel. Wat verder opvalt, is
185 dat de jeugdcriminaliteit de afgelopen
jaren – tegen de trend in – stijgt. Ook

die vorm van criminaliteit geeft relatief veel zichtbare overlast voor de samenleving: uitgaansgeweld en straatcriminaliteit hebben een grotere impact dan delicten als drugssmokkel en financiële fraude, die op het oog slachtofferloos lijken.

(10) Kunnen die twee ontwikkelingen verklaren waarom een meerderheid van de Nederlanders denkt dat Nederland minder veilig is dan tien jaar geleden? Het is een bekend gegeven dat jongeren de belangrijkste daders én slachtoffers zijn van criminaliteit.

Crimineel gedrag begint vaak in de puberteit en bereikt een piek als de jongeren tussen de achttien en twintig jaar zijn. Om dit in beeld te brengen, gebruiken criminologen de 'age-crime curve'. In zo'n grafiek is te zien op welke leeftijd de meeste mensen uit een bepaalde groep crimineel actief zijn.

(11) Stijgt de jeugdcriminaliteit wel echt zoals de politiecijfers suggereren? Er is langlopend onderzoek waaruit blijkt dat jongeren níét criminelere zijn dan twee decennia geleden. Het

WODC vraagt sinds 1986 aan jongeren of zij zich schuldig hebben gemaakt aan overtredingen of criminaliteit zoals zwartrijden, diefstal of iemand verwonden. Uit die rapportages blijkt volgens criminoloog André van der Laan van het WODC dat crimineel gedrag onder jongeren redelijk stabiel op een hoog niveau ligt: "Gemiddeld zegt bijna 40 procent van de jongeren betrokken te zijn geweest bij één of meerdere vormen van criminaliteit, maar daarbij moet je in je achterhoofd houden dat jongeren graag stoer doen. We gaan ervan uit dat vooral lichtere vergrijpen worden overdreven. Tegelijk zullen jongeren zwaardere vergrijpen eerder verzwijgen."

(12) Wat is waar: blijft de criminaliteit onder jongeren stabiel, zoals het WODC van jongeren zelf hoort, of

duidt het toegenomen aantal aangiftes tegen jongeren toch op een steeds criminelere wordende jeugd? De stijging van het aantal jongeren dat als verdachte wordt aangemerkt, kan volgens Van der Laan voortkomen uit meer aandacht van de politie. Ook de normen over wat aanvaardbaar gedrag is en wat niet, veranderen. Wetenschappers spreken in dit verband wel over het criminaliseren van kattenkwaad. "Dat zien we terug in de cijfers over jeugdcriminaliteit", stelt Van der Laan.

(13) Deze zienswijze wordt bevestigd door hoogleraar Weijers. Hij vindt dat harder wordt opgetreden tegen kleinere vergrijpen, bijvoorbeeld in het onderwijs. "Steeds meer scholen bewaken niet meer zelf de orde, maar spreken af met de politie dat die snel komt als er ruzie is. Dat betekent dus dat het schoolplein tot openbare ruimte wordt gebombardeerd en dat een vechtpartij met een bloedneus al heel snel als 'openlijke geweldpleging' de statistieken ingaat." Incidenten die vroeger werden afgedaan met een gesprek (al dan niet in aanwezigheid van de ouders) kunnen nu strafzaken worden. Het aantal 'flutzaken', zo rapporteren parketsecretarissen van het Openbaar Ministerie²⁾, is daardoor enorm toegenomen. Volgens Weijers is het gevolg dat jonge kinderen een strafblad krijgen voor dingen die niet of nauwelijks als criminaliteit kunnen worden gekwalificeerd. Relatief normaal gedrag van jongeren wordt 'gecriminaliseerd'.

(14) Het lijkt erop dat gevoelens van onveiligheid niet alleen worden veroorzaakt doordat vaker geweld wordt gebruikt en jongeren criminelere zijn. Er wordt ook minder getolereerd: de politie wordt sneller ingeschakeld. En dat is in lijn met de paradox van Boutellier.

naar: Jan Meeus en Merel Thie

uit: NRC Handelsblad, 14 november 2009

noot 1 Pim Fortuyn (1948-2002) was een Nederlands politicus voor PvdA, VVD, Leefbaar Nederland en tot slot Lijst Pim Fortuyn. Fortuyn werd in mei 2002 vermoord.

noot 2 Het Openbaar Ministerie (OM) vormt samen met de rechters de rechterlijke macht en bepaalt wie voor de rechter moet verschijnen, en voor welk strafbaar feit.

Tekst 1 De misdaadparadox

- 1p 1 Welke uitspraak over alinea 1 van de tekst 'De misdaadparadox' is juist, gelet op de eerste vijf alinea's van deze tekst?
Alinea 1 laat zien dat
- A de begrippen 'criminaliteit' en 'veiligheid' door de jaren heen zijn veranderd.
  - B mensen criminaliteit minder accepteren naarmate hun omgeving veiliger is.
  - C oudere mensen criminaliteit anders ervaren dan jongere mensen.
  - D stadsbewoners zich minder van criminaliteit aantrekken dan plattelandsbewoners.

- 1p 2 Met welke combinatie van begrippen kan de inhoud van alinea 3 het beste getypeerd worden?
- A argument - weerlegging
  - B definitie - toelichting
  - C stelling - onderbouwing
  - D verschijnsel - voorwaarden

De tekst 'De misdaadparadox' kan onderverdeeld worden in zes delen. Deze achtereenvolgende delen kunnen voorzien worden van de volgende kopjes:

- 1 Stijging van gevoel van onveiligheid
  - 2 Benadering van criminaliteit en veiligheid
  - 3 Terugloop in criminaliteitscijfers
  - 4 Nuancering van criminaliteitscijfers
  - 5 Vraagtekens bij stijging jeugdcriminaliteit
  - 6 Conclusie betreffende onveiligheidsgevoelens
- 1p 3 Bij welke alinea begint deel 2?
- 1p 4 Bij welke alinea begint deel 3?
- 1p 5 Bij welke alinea begint deel 5?

"De introductie van die enquête is symbolisch voor een verandering in het denken over criminaliteit." (regels 67-70)

- 3p 6 Formuleer de onderbouwing voor deze uitspraak.
Baseer je antwoord op gegevens uit alinea 4.
Gebruik maximaal 20 woorden.

tekstfragment 1

Harde hand of zachte dwang?

Nederland kende lange tijd een mild straffklimaat. Na de Tweede Wereldoorlog geloofden christelijke en sociaal-democratische denkers in de opbouw van een gemeenschap waarin misdaad goeddeels zou zijn uitgebannen, schrijft de sociaal-psycholoog Hans Boutellier in zijn boek *De Veiligheidsutopie*. Als de welvaart steeg, hoefde niemand meer te stelen. En als de samenleving rechtvaardig was, zou agressief gedrag verdwijnen, omdat niemand zich vernederd hoefde te voelen.

Bij een misdrijf had ook de gemeenschap een beetje gefaald: zij was niet bij machte gebleken het dwalende individu op het rechte pad te houden. Zowel christenen als socialisten hadden een zekere compassie met de dader. Voor christenen was hij een zondaar die van zijn dwalingen moest worden genezen. Voor socialisten een slachtoffer van een onrechtvaardig systeem.

naar: P. Giesen, de Volkskrant, 16 januari 2010

In tekstfragment 1 wordt anders gesproken over de dader dan in alinea 4 van de tekst 'De misdaadparadox'.

3p 7 Leg dit verschil uit.

Gebruik maximaal 30 woorden.

In alinea 4 wordt positief gesproken over de slachtofferenquête.

2p 8 Citeer een zin uit het tekstgedeelte van de alinea's 5 tot en met 7 waarin juist sprake is van directe kritiek op die enquête.

1p 9 Wat is het gevolg van onderrapportage, gelet op alinea's 6 en 7?
Het gevolg van onderrapportage is dat

- A allochtonen en jongeren minder vaak geënquêteerd worden.
- B de slachtofferenquêtes duidelijk aantoonbare fouten bevatten.
- C de statistieken een minder reëel beeld geven van de criminaliteit.
- D zelden aangifte gedaan wordt van een gepleegde misdaad.

1p 10 Met welk begrip kan de functie van alinea 6 ten opzichte van alinea 5 het beste benoemd worden?

- A gevolg
- B samenvatting
- C tegenstelling
- D uitwerking

1p **11** Met welk begrip kan de functie van alinea 8 ten opzichte van de voorafgaande alinea's het beste benoemd worden?

- A constatering
- B gevolg
- C samenvatting
- D voorbeeld

“Die gevoelens [van onveiligheid] zijn niet irreëel en hebben zeker niet alleen te maken met afgenomen tolerantie.” (regels 163-165).

1p **12** Welk type argumentatie gebruiken de schrijvers in alinea 9 om dit standpunt te ondersteunen?

argumentatie op basis van

- A autoriteit
- B onderzoeksbevindingen
- C vermoedens
- D vooroordelen

“Kunnen die twee ontwikkelingen verklaren waarom een meerderheid van de Nederlanders denkt dat Nederland minder veilig is dan tien jaar geleden?” (regels 194-198)

2p **13** Welke twee ontwikkelingen worden bedoeld?
Nummer je antwoorden.

“Wetenschappers spreken in dit verband wel over het criminaliseren van kattenkwaad. ‘Dat zien we terug in de cijfers over jeugdcriminaliteit’, stelt Van der Laan.” (regels 244-249)

3p **14** Leg uit wat het verband is tussen het criminaliseren van kattenkwaad en de cijfers over jeugdcriminaliteit.

Baseer je antwoord op alinea's 12 en 13.

Gebruik maximaal 20 woorden.

1p **15** Welk type argumentatie gebruiken de schrijvers in alinea 13 vooral om deze zienswijze te ondersteunen?

argumentatie op basis van

- A autoriteit
- B controleerbare feiten
- C vermoedens
- D waardeoordelen

tekstfragment 2

“Veel mensen zijn bezorgd omdat ze denken dat de jeugdcriminaliteit toeneemt. Dat is absoluut niet zo. Wel lijkt een kleine categorie autochtone jongeren gewelddadiger te worden: hooligans die onder invloed van alcohol en pillen over de schreef gaan. Zij krijgen forse straffen, net als bijvoorbeeld tasjesdieven.”

naar: de Volkskrant, 17 december 2009

In alinea 12 van ‘De misdaadparadox’ wordt de vraag gesteld of de criminaliteit onder jongeren stabiel blijft of dat de jeugd toch criminelere wordt.

- 4p **16** Leg uit hoe het antwoord op deze vraag in tekstfragment 2 past bij het antwoord op deze vraag in alinea’s 12 en 13 van ‘De misdaadparadox’.
Betrek beide teksten in de formulering van je antwoord.
Geef geen voorbeelden.
Gebruik maximaal 45 woorden

In de tekst ‘De misdaadparadox’ komen geregeld onderzoekscijfers voor.

- 1p **17** Hoe kan de algehele houding van de schrijvers tegenover onderzoekscijfers, zoals die blijkt uit deze tekst, het beste getypeerd worden?
- A Onderzoekscijfers bevatten ‘harde feiten’ omtrent veiligheid, maar dienen met wantrouwen benaderd te worden.
  - B Onderzoekscijfers weerspiegelen de werkelijkheid omtrent veiligheid en zijn dus beleidsbepalend.
  - C Onderzoekscijfers zijn belangrijk voor de benadering van veiligheid, op voorwaarde dat ze door ervaringsdeskundigen gesteund worden.
  - D Onderzoekscijfers zijn onmisbaar voor het denken over veiligheid, maar behoeven soms nuancering.
- 1p **18** Wat is de hoofdvraag waarop de tekst ‘De misdaadparadox’ een antwoord probeert te geven?
- A Hoe kan het dat de cijfers aangeven dat er minder criminaliteit is, terwijl meer jongeren crimineel gedrag vertonen?
  - B Hoe kan het dat de cijfers suggereren dat er meer jeugdcriminaliteit is, terwijl uit onderzoek blijkt dat dat niet zo is?
  - C Hoe kan het dat er volgens de cijfers minder criminaliteit is, terwijl er meer geweldsdelicten zijn?
  - D Hoe kan het dat mensen zich niet veiliger voelen, terwijl er volgens de cijfers minder criminaliteit is?

- 1p **19** Welke van onderstaande zinnen omschrijft het beste het tekstdoel van de tekst 'De misdaadparadox'?
- Het doel van deze tekst is vooral
- A** de lezer aan het denken te zetten over de beleving van veiligheid en de bevindingen uit onderzoek rondom het thema criminaliteit en veiligheid.
  - B** de lezer ervan te overtuigen dat het heersende onveiligheidsgevoel niet kan worden verklaard door de diverse cijfers over veiligheid en criminaliteit te vergelijken.
  - C** de lezer op de hoogte te stellen van de beleving van onveiligheid door burgers en de rol van jongeren bij geweldsdelicten en andere criminaliteit.
  - D** de lezer te stimuleren om het gevoel van onveiligheid niet al te serieus te nemen, gezien de verschillende elkaar tegensprekende onderzoeksgegevens.
- 1p **20** Welke van de onderstaande zinnen geeft de hoofdgedachte van de tekst 'De misdaadparadox' het beste weer?
- A** De cijfers rond criminaliteit en geweldpleging dalen al jaren, maar Nederlanders voelen zich toch steeds onveiliger door het geweld van jongeren op straat en een verminderde tolerantie voor criminaliteit.
  - B** Onderzoekers van het WODC stellen alles in het werk om een goed cijfermatig beeld te krijgen van de ontwikkelingen in de criminaliteit en de beleving ervan, maar onderrapportage maakt de uitkomsten onzeker.
  - C** Terwijl criminaliteit en geweldpleging de laatste jaren alleen maar minder zijn geworden, maken de gewone Nederlandse burgers zich toch steeds meer zorgen over de toename van de geweldspiraal.
  - D** Uit de onderzoeken naar structurele ontwikkelingen in de criminaliteit komt onvoldoende naar voren wat de invloed is van uitgaansgeweld en straatcriminaliteit op de beleving van geweld door burgers.